

4. Nootti, jota suurlähettiläs Grzybowski ei ottanut vastaan

17. syyskuuta Saksan invaasiota vastaan taistelevaa Puolan tasavaltaa oli puukotettu selkään. Varhaisaamuna noin puolitoista miljoona puna-armeijan sotilasta astui Puolan itäisille alueille. Neuvostoliitto toteutti samalla poliittisen aikomuksen laajentaa etupiiriään, mikä oli kirjoitettu Saksan ja Neuvostoliiton väliseen hyökkäämättömyyssopimukseen liitettyssä salaisessa pöytäkirjassa, jonka allekirjoittivat Kolmannen valtakunnan ja Neuvostoliiton ulkoasiainministerit - Joachim von Ribbentrop ja Vjatseslav Molotov.

Vähän ennen aggressiotoimien aloittamista kello 3 varhaisaamuna Neuvostoliiton ulkoasiain varakomissaari Władimir Potiomkin kutsui luokseen Puolan tasavallan suurlähettilään Moskovassa, Wacław Grzybowskiin ja yritti ojentaa tälle nootin, joka perusteli puna-armeijan tuloa Puolaan. Suurlähettiläs hylkäsi nootissa kirjoitetun argumentin Puolan valtion hiipumisesta ja kieltäytyi asiakirjan vastaanottamisesta. Nootin tekstin, joka saatiin venäläisiltä diplomaateilta Romaniassa Puolan tasavallan Bukarestin-suurlähetystön kontaktien ansiosta, sai käsiinsä ministeri Beck Kutyssa, puolalais-romaniaisella raja-alueella 17. syyskuuta puolenpäivän aikoihin. Ministeri hyväksyi suurlähettiläs Grzybowskiin menettelyn ja käski neljän puolalaisen edustuston – Moskovan suurlähetystön, Kiovan ja Minskin pääkonsulaattien ja Leningradin konsulaatin – työntekijöitä poistumaan Neuvostoliitosta. Evakuoinnin esteeksi tuli neuvostoviranomaisten päätös myöntää diplomaatti-immuniteetti suurlähettiläs Grzybowskiille mutta ei muille diplomaateille. Venäläiset muuttivat kuitenkin kantansa länsisuurvaltojen intervention jälkeen ja myönsivät puolalaisille maastapoistumisviisumit. Puolan diplomaattihenkilökunta sai lähteä Neuvostoliitosta vasta 10. lokakuuta. Ponnistuksista ja interventiosta huolimatta Puolan tasavallan pääkonsulia Kiovassa, Jerzy Matusińskia, ei pystytty jäljittämään, ja mitä todennäköisimmin NKVD pidätti ja murhasi tämän. ”Olemme sodassa Neuvostoliiton kanssa jo itse aggression tosiasian vuoksi. (...) Sotatilan olemassa olemiselle muodollinen sodan julistus ei ole välttämätön ehto. Venäläis-japanilainen sota 1904 ja puolalais-saksalainen sota 1939 ovat tämän klassisia esimerkkejä” – kommentoi entinen ulkoasiainministeri Jan Szembek muutama kuukausi myöhemmin puolalais-neuvostoliittolaisten suhteiden tilaa.

Telefonogram nadany przez p. Chargé d' Affaires A. Ponińskiego
z Ambasady R.P. w Bukareszcie do Konsulatu R.P. w Czerniowcach

Tekst Noty, którą Komisarz Potiemkin zamierzał złożyć Ambasadorowi
Grzybowskiemu a której przyjęcia ten ostatni odmówił .

Tekst Noty : Wojna polsko-niemiecka wykazała brak spójności Państwa
Polskiego. W przeciągu 10 dni operacji wojennych Polska straciła
wszystkie swoje ośrodki przemysłowe i intelektualne.

Warszawa, stolica Polski, przestała istnieć. Rząd Polski od
10-ciu dni nie daje znaku życia o swym istnieniu, co oznacza, że
Rząd Polski i Państwo polskie przestały istnieć.

Przez ten fakt Pakt o nie agresji polsko-sowiecki stracił
swoją wartość.

Pozostawiona bez Rządu i kierownictwa Polska zamienia się
na terytoria, na których wszelkie niespodzianki są możliwe, które
mogą stać się niebezpieczeństwem dla Związku Sowieckiego. Z tego
powodu Sowiety, które dotychczas były neutralne, nie mogą nadal za-
chować stanowiska neutralnego / garder une attitude neutre / w stp-
sunku do tego niebezpieczeństwa. Rząd sowiecki nie może ustosunko-
wać się biernie do faktu, że Zachodni Białorusini i Ukraińcy, w któ-
rych żyłach płynie ta sama krew jak i u Białorusinów i Ukraińców
w Związku Sowieckim, byłiby pozostawieni bez obrony.

W tych warunkach Rząd Sowiecki dał rozkaz Czerwonej Armii
przekroczenia granic i wzięcia pod swoją obronę życia i mienia
Zachodnich Białorusinów i Ukraińców. Jednocześnie Związek Sowiecki
ma zamiar uwolnić Naród polski od tej strasznej wojny, w jaką go
wpędzili jego kierownicy.

Koniec tekstu noty.

Nota powyższa została uzyskana przez Ambasadę R.P. w Buka-
reszcie ze źródeł sowieckich w drodze prywatnej. Tekst noty był
ogłoszony przez stacje radiowe sowieckie i inne.

Telefonogram przyjął w Czerniowcach p. Konsul Jakubski dn.
17 września 1939 o godz. 13.35

Tekst noty przetelefonował p. Konsul Jakubski do Kut dn.
17/IX 1939 r. o godz. 14 m. 10. Telefonogram w Kutach przyjął
p. Radca Zembrzusi z Gabinetu Ministra Spraw Zagranicznych.

Czerniowce, dn. 17 września 1939 r.

Puolan tasavallan Bukarestin-suurlähetystön puhelinsähke, jossa on Neuvostoliiton 17. syyskuuta
1939 päivätyn nootin teksti.